

NRC **HANDELSBLAD**

de Volkskrant

Bevlogen debat

een vergelijking van de hoofdartikelen in het NRC en de Volkskrant

Kirsten Vos
18 januari 2005

Bevlogen debat

een vergelijking van de hoofdartikelen in het NRC en de Volkskrant.

De hoofdartikelen uit het NRC Handelsblad en de Volkskrant uit week 40 van 2004 zijn onderwerp van dit essay. Van 27 september 2004 tot en met 2 oktober 2004 heb ik de hoofdartikelen uit deze twee kranten verzameld, doorgelezen en geanalyseerd. In de wetenschap dat de Volkskrant een ochtendkrant is en het NRC een avondkrant, heb ik de artikelen per dag in die volgorde gelezen; eerst het hoofdartikel van de Volkskrant, daarna die van het NRC. In de besproken periode vond ik in de Volkskrant acht en in NRC negen hoofdartikelen.

Centrale vraag hierbij is: *Hoe blijkt uit de hoofdartikelen verschil in visie tussen deze twee kranten?* De onderwerpen die in beide kranten becommentarieerd worden, heb ik vergeleken op invalshoek, contextualisering, toonzetting en standpuntkeuze. Onderwerpen die alleen in het NRC of alleen in de Volkskrant besproken werden, heb ik gebruikt om inzicht te krijgen in de aandachtsgebieden. Standpunt is de houding die de krant uiteindelijk aanneemt, terwijl de invalshoek beschrijft wat de onderliggende probleemstelling is. Met contextualisering bedoel ik het grotere geheel waarbinnen de krant de problematiek plaatst. Tot slot: toonzetting; welke woordkeuze gebruikt de krant?

De Volkskrant opent de week met een commentaar op het professioneel voetbal, het NRC richt zich 's avonds op het conflict tussen regering en vakbonden en op de aanpak van de Hell's Angels. Dinsdag zijn de opmars van de vakbonden en de financiële maatregelen van minister Zalm onderwerp van commentaar in de Volkskrant. Het NRC becommentarieert die dag de stijgende olieprijs en de invoering van de no-claim korting in het stelsel van de zorg. Woensdag geeft zowel de Volkskrant als het NRC commentaar op de aanstelling van Nelie Kroes en levert het NRC bovendien commentaar op de jeugdzorg in Nederland. Donderdag richten Volkskrant en NRC zich op het debat tijdens de Algemene Beschouwingen. De laatste dag van de werkweek bespreekt de Volkskrant de afwezigheid van de minister-premier en het NRC de bijdrage van de Amerikaanse presidentskandidaten aan het vredesproces in Israël. De Volkskrant sluit de week af met een hoofdartikel over de rol van de Amerikaanse presidentskandidaten in de kwestie Irak en over het debat tussen deze twee mannen, president Bush en kandidaat-president Kerry. Het NRC wijdt het zaterdag hoofdartikel aan de aanpak van terrorisme door de Nederlandse politiek.

De onderwerpen die beide kranten becommentariëren zijn (1) de vakbondsacties, (2) de Algemene Beschouwingen, (3) de benoeming van Nelie Kroes tot Europees Commissaris en (4) het eerste tv-debat tussen de Amerikaanse presidentskandidaten. Minder dan de helft (8) van de 17 hoofdartikelen gaat dus hetzelfde onderwerp.

Het eerste verschil is te vinden in de woordkeuze bij de onderwerpen, de toonzetting. De Volkskrant kiest vooral scherpe bewoordingen voor de regering, Europa en Bush en lovende woorden voor Nederland en 'de gewone man'. Het NRC slaat af en toe een felle toon aan, maar niet ten gunste van één partij; het NRC is kritisch naar alle partijen. Een voorbeeld hiervan zijn de hoofdartikelen over de vakbondsacties van 27 september 2004. In het hoofdartikel van 28 september, "Acties", zegt de Volkskrant over de acties: "Een kabinet dat zich zo opzichtig opstelt als schild voor de welgestelden moet niet verbaasd zijn dat de groepen die het minder getroffen hebben in verzet komen." Het NRC daarentegen geeft op

27 september in “Verstoorde verhoudingen” zowel regering als vakbonden de schuld voor de sociale onrust: “De vakbonden zullen zichzelf wellicht op de borst roffelen voor het succes van hun acties; het kabinet zal zichzelf misschien prijzen dat het niets heeft toegegeven – maar de verliezer is ’s lands economie.”

Ten tweede: de invalshoeken. Waar het NRC vaak een politiek-wetenschappelijke benadering heeft, kiest de Volkskrant de socialistische benadering. Een voorbeeld hiervan zijn de hoofdartikelen van 30 september 2004 waarin gereageerd wordt op de tegenbegroting van de regeringsfracties tijdens de Algemene Beschouwingen. Zowel Volkskrant als NRC tracht te doorgronden wat de betekenis van deze tegenbegroting is. De Volkskrant ziet in het hoofdartikel “Draagvlak door dualisme” tegemoetkoming aan de actievoerders als belangrijkste boodschap van deze tegenbegroting: “De voorstellen van de regeringsfracties (...) moeten worden uitgelegd als concessies aan de ontevreden burgers”. Het NRC concludeert, onder de titel “Opstand der luitenanten”, daarentegen dat deze motie gezien moet worden als “signaal dat het niet alleen belangrijk is daadkracht te tonen, maar ook draagvlak te zoeken voor de soms ingrijpende maatregelen.”

Verskil in contextualisering is dat het NRC gebeurtenissen in de actualiteit als context ziet waarbinnen een bepaald vraagstuk speelt. De Volkskrant plaatst gebeurtenissen vaak in het licht van de klassieke tegenstelling arbeid - kapitaal en volk – politieke macht. De hoofdartikelen naar aanleiding van de benoeming van Nelie Kroes tot eurocommissaris Mededinging geven hier voorbeelden van. Met de titel “Europees Senaatje” neemt de Volkskrant 29 september stelling tegen het Europees Parlement. De gemakkelijke acceptatie van Kroes is volgens deze krant een voorbeeld van de speeltuin die de Europese Unie heet: “Nu heeft de persoonlijk getinte kritiek veel weg van ketelmuziek, voortgebracht door een gezelschap dat Senaatje speelt.” Het NRC plaatst in “Kroes mag beginnen” de discussie over de aanstelling van Nelie Kroes binnen een context van ethiek: “(...) zijn kopstukken uit het bedrijfsleven die ook bekend zijn met het politieke handwerk, te betrekken bij het openbaar bestuur?”

Standpuntkeuze over het eerste debat tussen de Amerikaanse presidentskandidaten is een voorbeeld van hoe het NRC vooral kiest voor het ‘grotere belang’ en de Volkskrant voor het belang van de gewone man. Met de titel “Waar ze niet over spraken” veroordeelt het NRC op 1 oktober beide presidentskandidaten voor de ontwijking van het Palestijns-Israëliëse vraagstuk in het debat. In het belang van het vredesproces zouden zij zich hierover uit moeten spreken: “Electoraal is dit begrijpelijk, maar overigens (verder, KV) is dit struisvogelpolitiek”. De Volkskrant laat 2 oktober zien kritisch te zijn naar zowel Bush als Europa, want Kerry kan de Amerikaans-Europese coalitie weer bij elkaar krijgen: “Mocht het zover komen, dan is te hopen dat met name Fransen en Duitsers niet plotseling gaan terug verlangen naar die goeie oude tijd, toen ze nog mooi weer konden gaan spelen en die ongepolijste cowboy uit Texas van alles de schuld konden geven.” De Volkskrant lijkt hier te zeggen dat, populair gezegd, al die politici er vaak een zootje van maken.

Verskil in onderwerpkeuze laat een verschil in aandachtsgebied zien. Onderwerpen die wel in het NRC zijn besproken, maar niet in de Volkskrant, zijn: aanpak van Hell’s Angels in Nederland, de gevolgen van de stijgende olieprijs voor wereldpolitiek, de slechte invloed van de no-claim maatregel in de zorg, de kwaliteit van jeugdzorg en de aanpak terrorisme in Nederland. Onderwerpen die wel in Volkskrant, maar niet in het NRC becommentarieerd werden: de gevolgen van de professionalisering van voetbal, de kwaliteit van de maatregelen uit de ‘tegenbegroting’, de vervanging van Balkenende door Zalm, de

ziekte van Balkenende en een algehele evaluatie van het Amerikaanse presidentskandidatendebat.

Uit de verschillen in onderwerpkeuze van de hoofdartikelen lijkt het NRC meer aandacht voor buitenlandse politiek te hebben en de maatschappij vanuit verschillende invalshoeken te belichten. Het NRC behoudt een afstand tot de onderwerpen en volgt in het commentaar een zeker patroon: een gebeurtenis uit de actualiteit wordt beschreven en vervolgens zoomt de krant in op een vraagstuk dat in deze gebeurtenis besloten ligt. Vrijwel alle spelers/ deelnemers aan de gebeurtenis worden kritisch beschouwd. De toon van het NRC komt soms wat paternalistisch over, alsof de krant zich niet kan voorstellen dat de beschreven partijen het oneens zijn met elkaar.

De Volkskrant kiest onderwerpen die dichtbij de lezer staan en aansluiten bij discussies die laagdrempelig zijn. De standpuntkeuze lijkt af te hangen van wat er leeft, en is vaak socialistisch-populistisch ingegeven. De Volkskrant speelt vooral in op de klassieke tegenstellingen tussen arbeid en kapitaal en kiest in deze discussies de kant van de arbeiders en het gewone volk. Kritiek valt vaak de machtshebbers ten dele, terwijl het volk als dappere onderdog opgehemeld wordt.

Het NRC wil geen kant kiezen, de Volkskrant kiest juist duidelijk voor een links kader. Wat betekent nu dit verschil in visie?

Beide kranten worden gerekend tot de 'kwaliteitskranten'; kranten die een rol spelen in het proces van opinievorming. De Volkskrant was in 2004 de tweede krant van Nederland, het NRC de vierde. Betekent dit dat het beter is om een duidelijk standpunt te kiezen? Het NRC had in 2004 wel een toegenomen marktaandeel in de totale oplage van de landelijke dagbladen ten opzichte van 2003, in tegenstelling tot de Volkskrant. Betekent dit dan juist dat het beter is om geen kant te kiezen? Ook dat lijkt me de verkeerde conclusie.

Wat is de beste visie voor een krant? Bestaat hier een definitie voor? Ik denk het niet. Zo divers als de maatschappij is, zo divers moet ook het aanbod van kranten zijn. De betekenis van het verschil in visie ligt daarin besloten: een grondige opinievorming, en daarmee een volwaardige democratie, is gebaat bij verschillende invalshoeken. Een "beste" visie lijkt mij niet definieerbaar. Wel is het belangrijk dat een krant een consistentie vertoont in zijn ideologie, geuit in het hoofdartikel.

Zowel NRC als Volkskrant weet een consistentie visie uit te dragen in de hoofdartikelen. Lezers kiezen juist voor een bepaalde krant omdat de benadering van die krant hen aanspreekt, daar is niets goed of fout aan. NRC-lezers kiezen voor die krant omdat ze weten dat NRC een kwestie van meerdere kanten belicht, terwijl Volkskrant-lezers meer denken vanuit de strijd tussen arbeid en kapitaal. Lezers willen op die benadering kunnen rekenen. Zonder consistentie geen herkenbaarheid. Het leven is al complex genoeg; als jouw krant elke dag van standpunt zou wisselen, zou je niet meer weten waar het om gaat. Herkenbaarheid is het sleutelwoord, met als risico voorspelbaarheid.

Een krant moet een duidelijke positie innemen en de intelligentie en creativiteit hebben deze uit te bouwen naar verschillende thema's, of zo je wilt, invalshoeken, om niet in de valkuil van voorspelbaarheid te vallen. Of dit nu hangend boven de maatschappij is, zoals het NRC doet, of temidden van de intellectuele arbeidersklasse zoals de Volkskrant, lezers hebben - onbewust - een opvatting van hun leven. Een manier waarop zij de dagelijkse beslissingen kunnen begrijpen en hun verontwaardiging een plek kunnen geven. De krant

maakt deel uit van dit dagelijkse leven en heeft daar een bevoorrechte positie in die gepaard gaat met een verantwoordelijkheid.

De krant die het leven beziet zoals jij vragen over jouw leven stelt, helpt jou met het ontwikkelen van jezelf in de maatschappij. En dat is behoorlijke verantwoordelijkheid, die vooruitziendheid, visie, intelligentie en creativiteit eist van de redacteuren van een dagblad. De hoofdartikelen laten zien dat beide kranten op hun eigen manier deze verantwoordelijkheid dragen.

Een andere mogelijkheid bestaat ook. De verschillen in visie tussen NRC en Volkskrant die uit de hoofdartikelen blijken, kunnen een explicitering zijn van de overheersende hersenhelft van het eigen leespubliek: NRC lezers zijn dan vooral vanuit de rede en logica gemotiveerd, de beta-kant zou je het kunnen noemen. Volkskrant-lezers handelen misschien meer vanuit de intuïtie en beeldende taal, de alfa/ gamma-richting. De kans is groot dat als je een Volkskrant-lezer vraagt waarom deze krant zijn favoriet is, hij hier geen antwoord op kan geven; “De krant past bij me, het voelt goed”. En als je dit aan een NRC-lezer vraagt, zal deze dit met onderbouwingen en argumenten uitleggen.

De kwetsbaarheid van een krant zit verscholen in haar kracht: hoe anticipeert zij op de vragen die in de maatschappij leven?. Als beide kranten in hun eigen kracht kunnen volharden en excelleren, denk ik dat zij een eigen publiek zullen blijven aanspreken en samen een maatschappij inhoud en dynamiek, zodat een bevlogen debat het hart van de democratie vormt.

Kirsten Vos
18 januari 2005